

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.D. Iacobi Marchantii, Pastoris Et Decani Covviniensis
SS. Theolog. Professoris, Rationale Evangelizantivm**

Marchantius, Jacobus

Coloniae Agrippinae, 1661

Eadem Dom. Lect. 26. bipart. Si licet Sabbatho curare? 1. pars ostendit
quæ illicita sint in Sabbatho Christiano 2. quæ in illo sint agenda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56372](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56372)

ad manducandum tecum panem vivificum in sabbatho, in convivio mystico. Efficiat obsecro ipsa eandem ut perfectè sani transcamus ad sabbathum æternum, & ibi accumbamus mensæ tuæ, & manducemus panem illum deificum, de quo dictum est: *Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Hoc nobis concede. Tu qui benedictus es in sæcula.*

EADEM DOMINICA.

Si licet Sabbatho curare? Luc. 14.

PARS I.
De illicitis in Sabbatho Christiano.

Interrogabat Dominus Phariseos: *Si licet Sabbatho curare?* Novimus nos in sabbatho nostro licere curare, tum corporis, tum animæ aegritudinem. Non ergo necesse nobis est interrogare: *Si licet Sabbatho curare?* Interrogemus interim hac occasione quæ in Sabbatho licita sint, quæ illicita, ad plebis devotæ instructionem, pro Dominicæ diei sanctificatione. Ad hunc effectum breves interrogationes dirigæ, ad cujuslibet fortis vel conditionis Christianos.

1. PARS I.
De illicitis in Sabbatho mercatoribus sabbatantibus.

Primo quidem, interrogo vos qui mercaturam vel negotiationem lucrosam exercetis: *Si licet Sabbatho vacare computibus in ordinem redigendis, transactionibus & contractibus peragendis? Si licet Sabbatho perfuntionè mane auditâ Missâ, mox ad negotia & lucra discurrere, & totum penè diem in sollicitudinibus huius sæculi conterere?* An hoc est Sabbathum Christianum ut decet sanctificare, cum animus non sit perfectè cum Deo, nec spiritus sit suus in quiete? An vero pauci sunt qui his tunc vacant, & divina negligunt? Vos miramini quandoque infortunia contingere rebus in domesticis, in mercimoniis, in negotiis, nec consideratis hæc à Deo permitti & immitti, eò quod ut oportet festa non sanctificetis, sed cultum Dei negligentes, & negotiis vestris immergi Deum penè oblivioni tradatis. Sic frustra inclamat Dominus: *Memento ut diem sabbathi sanctificetis, quia in illo sic vos geritis, quasi oblitus sitis quis ille sit dies, quam ob causam institutus, quibus beneficiis ornatus.* Frustra etiam vobis illo die inculcatur: *Vacatis & videte, quoniam ego sum Deus.* Nolite vacare tunc vestris mercaturis, negotiationibus, lucris, ne videamini potius adorare Mercurium, Deam computuum & mercationum, quam Deum Christianorum, qui à vobis eo tempore expetit quietem corporis, sed magis mentis, ut sit verus sabbatificus, in quo possitis negotiari cum ipso qui alibi dicit: *Negotiamini dominum venis.* Ipe conuenit de vobis: *Domus mea deserta, & vos festinatis unusquisque in domum suam ad negotiandum.*

Exod. 20.

Psalm. 45.

Luc. 19.
Aggæ 1.

2. PARS I.
De illicitis in Sabbatho officio.

2. Interrogo vos, qui opere manuum vel mechanico aliquo officio vitam & familiam vestram sustentatis: *Si licet Sabbatho ebrietatibus & commesticationibus ea prodigere, quæ sustentationi fa-*

milie v. ecessaria sunt, & maximam partem eorum quæ per totam hebdomadam opere manuum laborati, estis, aliquot horis deglutite? Si licet tunc vobis cum dissolutione tabernas & cauponas maxime à diei parte frequentare: *Si licet Sabbatho ludis chartaceis vel aleis vacare, ac postmodum etiam contentionibus & rixis, juramentis & blasphemis Deo infestis esse? An non hæc verè contingunt festis & dominicis diebus? An pauci sunt inter vos qui sua tunc prodigunt, & postmodum necessitate coactante ad illicita, ad furta, ad iniustitiam declinant? An pauci sunt qui post remulentiam diebus istis contentiones sulcant, & juramenta horrenda proferunt? Cui va eui forosa, cui rixa? Nonne his qui student calicibus epotandis, inquit Sapiens. Quis enumeret mala quæ tunc committuntur? Hinc fit ut dicat Dominus: *Solemnitates vestras eduxi animam meam, laboravi sustinens, quasi dicit: Dum vos non laboratis diebus festis, ego laboro, dum vos exonerati estis ego onero. Laborare enim me & ferrire facitis in peccatis vestris, & super dorsum meum fabricatis, o peccatores, onero mihi & odiosæ Solemnitates vestras odi, quia vestre sunt, non meæ, voluptati vestre consecrate sunt, non cultui meo, voluntatem vestram in ea perficitis, non meam. Bacchum potius videmini adorare in festivitate ibus vestris per ebrietates & dissolutiones, quam me Deum vestrum. Respiciat & redite prævaricatores ad cor.**

Prov. 23.

Isa. 1.

3. Interrogo vos mobiles & venatores: *scilicet 3. Nobis Sabbatho totum diem venationi impendere, & officia divina magna ex parte negligere propter illam? Audite S. Aug. serm. 271. de temp. Veniat cuiusque possibile est ad vespertinam atq; nocturnam celebrationem, & oret ibi in conventu Ecclesie pro peccatis suis Deum: qui vero hoc non possit, saltem in domo sua oret, & non negligat Deo solvere votum ac reddere servitutis penium. In die vero nullus se à sacra Missarum celebratione separaret, neque otiosus quis domi remaneat. Neque in venatione se occupet & diabolico mancipetur officio, circumageno campos & silvas clamorem & cachinnum ore exaltans, non genitum, nec oratione verba ex intimo pectore ad Deum proferens. Auditis quod S. Augustino non sufficit ad diei Dominicæ vel festivæ sanctificationem curam summo manè missam audire, vespertina autem officia & Missarum solemnitas ob venationem præterire, & conventum Ecclesie negligere? Et quidem licet venatio opus fervile per se non sit, & sub peccato mortali interdicta non censetur, si Missa audiat: vacare tamen illi maxima parte diei festi, iane præter finem est præcepti de sanctificatione festi, nec facile à peccato potest excusari. Debent autem vitare verè filii Dei omnem rationem peccati, omnem offensam Patris sui, omnem occasionem mali exempli. Sic dicimus etiam vobis, o Advocati, Procuratores, Notarii, Gressarii, licet scribere pro lite, aut causâ vobis commissa non sit opus fervile, tamen licitibus*

Advocati, Procuratores, Notarii, Gressarii.

Figibus & scripturis litigiosis vacare istis diebus, qui ad Dei obsequium ordinati sunt, non est Sabbathi nostra, ut decet, sanctificare, nec intentione legislatoris aut legis satisficere: videte ergo & sincere attendite, si hæc vobis licent sabbatho sine necessitate.

4. Interrogo vos adolescentes & juvenes: Si licet Sabbatho impuri sectari contubernia, & carnis occasionibus lubricis sese implicare? An forte sabbathum Christianam institutum est ut qui fornicus est, fornicat adhuc? An non potius, ut qui factus est, sanctificetur adhuc, & qui iustus est, iustificetur adhuc? Audite vocem Domini: Videte ut sabbatum meum custodiatis quia signum est inter me & vos, ut sciatis quia ego Dominus qui sanctifico vos. Sed multum audite vocem mundi, vocemque carnis & Satanae, ad vana, ad obsecra, ad impia vos illectantis, plura tunc peccata committentes, quam ceteris hebdomadae diebus. Sic non Christo aut Sanctis, sed Veneri & Adonidi. Satanae & Afmodeo dies festos consecratis. Ideo dicit vobis Dominus per Malachiam Prophetam. Dispergam super vultum vestrum foveam soluminatum vestrarum. Vos enim peccatis vestris tamquam foveore fetido dies festivos conspurcatis, sed fortior ille in dedecus vestrum redundabit, & putor in pudorem vobis tandem venietur. Vltimus iterrogo vos: Si licet Sabbatho tota nocte per plateas grassari, cum dissolutione ululare; impura cantare, laxa saxis collidere, rixandi occasionem queritare, dormientes interurbare, & omni insolentia genere quietem amantem molestare? Eheu! dum multæ tunc animæ piæ, vel in claustris, vel in domibus privatis orationem fundunt & gemitus dant in cœlum, pro peccatoribus CHRISTO & Virgini MARIE vota pia offerentes; vos quasi ex inferno emergentes noctem eorum perturbatis, velut sacra facientes Satanae & Profepine cum furis infernalibus. Sicne Sabbathum, id est, diem, noctemque quieti dicatam celebratis? Vos autem Patres & Matres, Heros & Dominas etiam hic simul iterrogo: Si licet Sabbatho habenas laxare libertatis filii familias, vel famulis domesticis, ut tota nocte vagentur, grassentur, insolentent sine ullo rubore & timore? An non obligatio vobis incumbit eis advigilandi, certa hora eos revocandi, recludendi, ne criminum ipsorum participes sitis & correi? Attendite igitur onus vestrum, & providete, ne peccata eorum, quia vestra subsunt curæ, in caput & humeros vestros redundent.

5. Interrogo vos puellas nobiles, sed mobiles & vagas, puellasque omnes nobiles: Si licet Sabbatho omne pene tempus matutinum in sumere ornatum & vanitati; & postmodum ingredi domum Domini, non tam ut attentioni vacetis, quam ut spectetis & spectemini? O si tantum diligentem temporis inumeretis, ut placeretis Deo, quam ut placeatis mundo & hominibus vanis! Interrogo etiam vos: Si licet Sabbatho choreis & saltationibus

magna parte diei vacare, neque cor non rebus divinis, sed vanitati periculose eo tempore addicere, quo Deus à vobis speciale deposcit obsequium, specialeque servitum? An hoc est sabbathum vel festivum diem ut decet sanctificare? Audite S. Aug. lib. de decem chordis: *Præstaret sepius vel juvenes aratri solum ducere, vel puellas lanam facere & colum trahere, quam in his ludis periculose saltare.* Quid est enim Choream, nisi circulus cuius Satan est centrum & circumferentia Angeli eius? Quid est chorea die sacro frequentata, nisi processio profana sacrae processioni adversa, cuius sepe dæmon est Choragus? Quid est Choream, nisi circuitus imitatoris colubri & serpentis, quem draco antiquus docuisse videtur suis voluminibus, ut dicit B. Ephrem? Unde habet originem Choream, nisi ab Israelitis idololatriæ, qui postquam sederunt manducare & bibere, postea surrexerunt ludere, id est, choreas circa vitulum ducere? Et quia precipui illius factionis auctores fuerunt de tribu Dan, ideo sermo vernaculo apud Teutones & Gallos; alioque, Choream vocatur *Dans*, chorilare *Dans*: ut alibi annotavimus. Videant ergo qui illis vacant, maxime festivis diebus, ne etiam ipsis conveniat illud propheticum: *Fiat Dan coluber in via, ce-rastes in semita.* Hæc de choreis dico, non quidem de omnibus, sed de his propter quas divina negliguntur, & discrimen vel crimen incurritur impunitatis, vel alia pericula peccati involuntur. Vtinam attenderetis dum his vacatis, multas animas in inferno torqueri, ob peccata in choreis, vel occasione illarum perpetrata. Vtinam attenderetis multas piæ animas eadem hora coram Deo assistentes, ejusque laudes canentes, dum vos infeliciter tempus illud infumitis. Vtinam attenderetis, quod etiam tunc mille animæ maximis cum angustis ex hac vita discedant, vel acerbissimis cum doloribus in lecto ægritudinis conflentur. Forsan hæc considerationes ab his vanis & periculosis ludis festivo die inveniatis vos deterrent.

Postremo, iterrogo quoscumque Parochianos: Si licet Sabbatho, Missa cursum manè audita Parochialem Missam ordinari deferere, & a Parochiali Ecclesia sine causa legitima absentem esse? An non sit frequentanda in sabbatho nostro Christiano Missa Pastoralis, quæ & olim *Sacramentum Dominicum* nuncupari solebat, ad quod non solum convenit populus, sed etiam specialiter Angeli Parochiæ & Custodes & Tutelares? An non ibi sit quædam specialis communicatio precum & piorum operum, & impetratio beneficiorum Dei, remissionisque peccatorum; ob specialem communicationem & conjunctionem fraternitatis, & Ecclesiæ ibi congregatæ in spiritu Christi & gemitu columbæ? An non speciale jus habeat populus ad illud sacrosanctum sacrificium & ejus fructum, quandoquidem tenetur tunc ordinari Pastor illum ex iustitia plebi suæ applicare? Vltimus iterrogo, an sabbatho liceat conventum illum publicum negli-

Patres & matres famulantes iustitiam in- augentes.

5. Puella nobiles,

Procuratores, mariti,

Quid sit chorea.

Quod g.

Gr. 49.

5. Perique Parochiani norunt.

guere in quo solent oves convenire cum Pastore in Ovile, ubi vocem Pastoris audiant & sequantur, ubi mandata Ecclesie annuntiantur, ubi populus monetur f. forum, vigiliarum, jejuniorum, & eorum quae per hebdomadam agenda sunt, ubi pro advertendis a Parochia malis & Dei flagellis supplicationibus indicantur, ubi collectae sunt pro necessitatibus Ecclesie Parochialis, ubi commendantur agenti & infirmi, maxime illi qui agonizant, ubi etiam pro defunctis preces offeruntur. An non ad haec obligat quaedam communicatio specialis in subordinatione ad eundem Parochum & Parochiam? Cur ergo haec vel continentur, vel negliguntur, cum etiam in Conciliis generalibus hanc esse suam mentem aperiat Ecclesia, quod suam quisque debeat Parochiam frequentare festis ac Dominicis diebus, praecipiatque non solum Parochis, sed etiam quibuslibet Concionatoribus, ut de ea frequenter moneant populum? Eya igitur oves crebro convenit in ovile vestrum cum vestro Pastore. Eya Filii properare lubenter cum Patre ad cubiculum, sive ad sinum matris vestrae, ubi aurem obedientem eius praecipis praebere. Ecclesia enim Parochialis Matris titulo & honore vult gaudere, quae per lavacrum regenerationis vos Christo Filios solet gignere, & verbi divini ac sacramentorum efica pascere. Sic & Pastores proprie Patres sunt, qui per Baptismum filios generant Christo, & illos in viam salutis tenentur dirigere beate aeternitati regenerandos. Hoc attendite, hoc ponderate, & stimulus erit vobis, quo extrimulati officio vestro promptius & lubentius poteritis satisfacere.

Pars II.
Qua in sabbatho sine agendis.

EX haecenus dictis satis colligitur quid illud sit in Sabbatho nostro Christiano, sive Dominicis & festivis diebus: imò etiam aliquatenus insinuavimus quid tunc facere conveniat vere Christianis. Attamen ut id specialius explicemus, nonnulla repetenda sunt de sanctificatione sabbathi, ex his quae latius à nobis tradita sunt super tercio praecipio Decalogi in Horto nostro Pastoralis. Dicamus ergo primo, cum sabbatum nostrum institutum sit tamquam memoriale beneficiorum Dei, debere sanctificare per piam gratiarum actionem ex sincero gratoque animo prodeuntem. *Optima beneficiorum cultus est eorum memoria, & perpetua confessio gratiarum,* dicebat S. Chrysostomus. Hoc etiam novum est, quod is qui gratum gerit animum erga benefactorem, novo se praeparet, & aptum reddat percipiendi beneficio, sicut qui ingratus est, fontem obstruit pietatis, exsiccatque roscum misericordiae, & fluentia gratiae, indignum se reddens ampliori munere, ut loquitur S. Bernardus. Haec porro gratitudo nostra maxime patet per orationem, in qua resonat gratiarum actio, & vox laudis. Propterea in diebus festivis Ecclesia non solum matutinas, sed etiam vespertinas laudes vult decantari, ut per has laudes ad gratitudinem spe-

de Gratia-um actio.

cialem excitentur omnes eius filii. Maxime autem peragi debet gratiarum actio in Missa sacrificio, quod tunc est in praecipuo, ita ut sub pena peccati letalis teneatur quilibet Christianus interesse. Illud enim sacrificium ideo offertur, ut sit obsequium servitutis nostrae, & agnitio Majestatis divinae, cui redditur gratiarum actio pro omnibus beneficiis, quibus caelum & terram implet in gratiam rostiti. Unde si olim Iudaei & Gentiles offerbant oves, boves, agnos, columbas, fruges & primitias, i. r. testantes Deum esse principium, causam, finem omnium quae creata sunt, ab illoque se omnia accipere: Christiani omnes offerunt die Dominica verum Filium Dei, Primogenitum omnis creaturae, ad eandem recognitionem & gratiarum actionem, quia illa victima glorificatur maxime Pater aeternus. Atque ita per hoc ipsum unum sacrificium uni Deo oblatum excludunt innumeros falsos Deos cum suis sacrificiis, & idolis, ac idolothytis quibus gentes detinebantur in caecitate.

Festiva Gentilium gratiarum actio.

Diversae enim Nationes diversos sibi Deos exco-
adoptant errore, quibus sacra faciebant diebus certis cum speciali cultu. Sic Cretenfes & Lybiae populi Iovem, Carthagenenses Iunonem, Thraciae Herculem, Thebani & Arabes Bacchum, Delphenses Apollinem, Cyprenses Venerem, Athenienses Minervam, Itali Martem, Galli Mercurium, Sphytae Solem, Aegyptii Osiram & Isidem; Siculi Vulcanum, Lacedaemones Neptunum, Ephesii Dianam; alii denique Aesculapium, alii Cererem, alii Aetolum colebant specialiter tamquam ab iis beneficia percipientes, & certos dies eis, eorumque sacris consecrabant per speciales victimas. Nam Saturno immolabant homines, Marti & Soli equos, Vulcano ignem, Neptuno taurum, Baccho vinum & hircum, Iovi bidentes, Iunoni agnellam candidam, Proserpinæ ovem nigram, Aesculapio gallum, Isidi anserem, Dianæ cervam, Cereri spicas, Cupidini sagittas, Veneri testudinem. Osiro bovem, Priapo asinum, ut testatur hi qui de Gentilium sacris tractarunt. Sed haec sacra nefanda disparuerunt Evangelii coruscante luce, dum per unicum Eucharistiae sacrificium Dei unitas & Majestas agnoscitur & colitur, explosis inanum Deorum & nominibus & numisibus. Ad illud quidem singulis diebus convocantur Christiani, sed sub praecipuo speciali die Dominico, in quo sacrificium offertur pro omnibus beneficiis, sed maxime pro illis quae de manu Dei tota accepimus hebdomada.

Quorum beneficiorum Christianus memoret esse de sabbatho.

Monetur ergo tunc quilibet Christianus memor esse in generali & speciali beneficiorum omnium. In primis mysteriorum Redemptionis à Christo peractae, Incarnationis, Passionis, Resurrectionis, Ascensionis, pro quibus in gratiarum actionem debet hoc sacrificium offerre. Deinde tot sacramentorum, quae subsidia salutis, è quibus tamquam fontibus fluenta gratiae in nos derivantur. An exiguum beneficium est quod inter Christianos nati-

fructa

fructu baptismi, confirmationis, penitentiae, alimen-
to verbi, & sanguinis Christi frui, cum
tunc animatum millia horum defectu eternam in-
terent? Uterius memorare conuenit in particu-
lari beneficia spiritalia, quae de die in diem influit
divina bonitas illuminando, inspirando, dirigen-
do per gratiam praeventem, concomitantem,
subsequentem. Videat à quot peccatis divina sit e-
tatis clementia, in quibus detineatur. Videat etiam
à quot peccatis praeservatus sit divina ope, in
quae alias incidisset; confideteque illud S. Augu-
stini: *Non est peccatum quod facit homo, quod non
possit facere aliter homo, nisi iuvetur ab eo à quo fa-
ctus est homo.* Praeterea non sit in-
emortuorum beneficiorum, quae dona Dei sunt ab eius be-
nefica manu dependentia; sanitas, opes, prosperitas,
vita ipsa. Multi acerbos casus patiuntur, & per-
eunt fluctibus igne, latrocinio, rixa, aut eventu alio
adverso, dum in peccato agunt laetali. Cum tibi id
non contingit, divini id adscribe gratiae, & non sis
ingratus, sed die cum Plate: *Quid retribuam Do-
mino pro omnibus quae retribuit mihi? Calicem saluta-
ris accipiam, & nomen Domini invocabo.* Hoc sit in
sacrificio nostro, quod ideo Eucharisticum nomi-
natur, *Eucharistia enim idem est quod gratiarum
actio, aut bona gratia.*

Psalm.

*2. Depo-
nendum
onus pec-
catorum.*

Matt. 11.

Matth. 17.

Dicamus secundo, illo die sanandam esse regi-
tudinem animi, & deponendum onus peccati per
confessionem, vel per contritionem. Hoc ipsum est
quod antea diximus sabbatum esse institutum, ut
omnes accedentes ad Dominum sanentur ab infir-
mitatibus & languoribus suis acidi, paralytici, hy-
dropici, incurvati, illos tunc sanat Dominus appre-
hendendo, ad se trahendo, manu vivifica tangen-
do gratiam suam impertiendo. Illo die omnibus
dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati
estis, & ego reficiam vos.* Sic Iudaeis olim dicebatur
per Prophetam: *Custodite animas vestras, & nolite
portare pondus in die Sabbathi; quanto magis nos
dicere possumus Christianis: Cuito iue animas
vestras, & nolite peccatorum pondus in sabbato
Domini portare, sed illud à vobis excutite, ut possit
verum sabbathismum, hoc est, in quietis cele-
brare, per quietam & pacificam conscientiam. Ex-
cutite ergo per confessionem, vel saltem per con-
tritionem veram, quicquid illius tranquillitatem
perturbat. Excutite onus quod illam demerere
potest in profundum inferni, onus Babylonis hoc
est confusio aeternae, onus scilicet peccati saltem
mortalis, immo & venialis. Nam ut dicit S. Gregor.
*Dominico die à terreno labore cessandum est, & pro-
hibendum insistentiam, ut si quid negligentia per sex dies
agitur, per diem resurrectionis Dominica precibus ex-
pietur.* Vere enim hoc est sanctificare sabbatum,
non solum illo die à peccatis sese custodire, insiste-
ndo, operibus piis, sed etiam praeteritas culpas eluere
confitendo, vel contritionem eliciendo. Et licet nō
sic expressi praecipi quod tamē aliqui docuerunt
(Theologi) eo die contritionem elicere, vel dile-*

ctionem Dei super omnia, est tamen finis praecipi
ad quem debet attendere verus Christianus. Finis
enim observationis sabbathi est sanctificatio animarum,
quae non acquiritur ab his qui in peccato
agunt laetali, nisi per sacramentum penitentiae re-
ipsa susceptum, vel per actum contritionis perfectae
cum voto sacrae, sive per actum dilectionis
Dei super omnia; per quos actus potest anima à
peccato justificari cum proposito suo tempore
confitendi, ut latius declaravimus etiam per exem-
plum memorabile, in Horto Pastorum Tom. 3.
Lect. 9. de sanctificatione Sabbathi agentes. Vide
ibi dicta hac de re fusius.

Dicamus tertio, conveniens esse sabbatho cum
Domino manducare panem, ejusque doctrinam
promptis auribus & prompta mente excipere, ut ex
hoc Evangelio colligitur. Quid est autem manducare
panem cum Domino, nisi Eucharistico sacrae
communionis pane sese reficere? Hoc soliti sunt
fideles primitivae Ecclesiae singulis Dominicis die-
bus; & nemo sacrificio divino poterat tunc inter-
esse qui non communicaret de hoc pane? Propte-
rea etiam ille dies vocatus est *Dies panis*, teste S.
Chrystostomo hom. 5. de Resurrectione. Propterea
quoque in quibusdam Provinciis Catholicis panis
benedictus in partes concisus distribuitur cunctis
praesentibus in Missa die Dominica; quod in Eccle-
siis Gallicanis adhuc observari modo videmus.
Cum enim olim tunc singuli fideles communica-
rent, perseverantes in oratione & communicatione
fractione panis, ut dicitur Actibus Apostolorum, re-
fugefcente fervore pietatis successit illa panis be-
nedicti, sed non consecrati, aut transubstantiati
participatio. Est verò panis iste sic distributus cu-
justitiam pacis & unionis Christianae Symbolum.
Unde S. Pius Pontifex & Martyr, qui vixit anno
Dom. 174. sic ait in decretis suis: *De oblationibus quae
offeruntur à populo, vel de panibus quos deserunt fide-
les ad Ecclesiam, Presbyter partes concisas habeat, ut
post Missarum solennia qui communicare non fuerint
parati, culogias omni die Dominico ex inde accipiant.
Intensum quia non semper dispositi sunt fideles ad
realiter percipiendum panem sacramentali, saltem
non debent spirituales communionem, & panis
illius vivifici participationem negligere. Hanc
autem participationem habent per piam & ferventem
intentionem cum Sacerdotis communicantis
intentione conjunctam, quia ipse est velut os totius
populi, per quod ad quem libet derivatur alimentum
hujus vivifici fructus, desiderium suum excitent, &
ei coniugant. Hujus fructus expertes sunt qui sine
attentione sacrificio inter sunt, corde vagi non re-
flectentes animam super his quae his geruntur my-
steriis quasi animo abentes licet corpore videantur
praesentes. Hujus etiam communionis fructu
privantur qui ante eam à templo sese praeponunt,
ut more pessimo quibusdam fit in locis à famulis
vel ancillis, ad cibum corporis praeparandum ex-
currentibus.*

*3. Manu-
candus
panis cum
Domino.*

*Dies Do-
minicus
olim Dies
panis.*

4. Verbum Dei audiendum. Uterius, quid est sabbatho manducate panem cum Domino, nisi panem doctrinae sacrae eo die sumere cum sapore & aviditate, vel legendo quippiam pium, vel audiendo Dei verbum? Hic nimirum est cibus animae, haud negligendus eo die. Si per septem dies pro corporali cibo labor impenditur, curvel una hora pro spiritali non infumetur? Centum *ex sexaginta horas habentis hebdomadae, unam ^{ex} solam horam sibi segregavit Deus, ^{ex} hanc ad huc in opera saecularia, ^{ex} ridicula, ^{ex} conventicula infumit inquit S. Chrysol. hom. de Euch. tom. 3. Horam dicit illam qua admittitabat verbis Dei, vel liturgiam celebrabat, cui omnes volebat interesse, tamquam horae quam Deus elegerat sibi. Haec est hora de qua dici potest illud: *Si vocaveris sabbatum pellicanum, ^{ex} Janitium Domini gloriosum, ^{ex} glorificaveris eum, tunc delictaberis super Domino.* Felix igitur qui palato purgato, & sapido manducat cum Domino panem sabbatho, panem Eucharisticum, panem Verbi divini, panem orationis sanctae, quo reficitur & fortificatur anima, ut possit transire ad Sabbatum aeternum.*

Lier: 27. DOMIN. XVIII. POST PENTECOST. bipart. Magister, quod est mandatum magnum in lege, *ex* Math. 22.

PAR: I. Cur mandatum dicitur magnum. Christus Dominus advenerat tamquam Magister de caelo coelestis, ut quae audiverat à Patre, nota nobis faceret. Eius verò doctrina varientata fuit, cum à Saduceis, tum à Phariseis & Legi peritis. Saducei, qui non credebant resurrectionem mortuorum (de qua frequenter Christus locutus fuerat) adduxerunt ad eum mulierem, quae nupta fuerat septem viris, inquiruntque cur ipsam ex septem futura sit uxor in resurrectione? Hoc confutat & confundit Christus brevi responso: *Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem Dei. In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in caelo.* Pharisei autem intelligentes quod silentium imposuisset Saduceis, conveniunt in unum, & interrogavit unus ex eis legis Doctor tentans eum: *Magister, quod est mandatum magnum in lege?* At illa Jesus: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Existimabat Christum quippiam additurum præter vel contra legem, sed categoricè ei respondet Christus, & silentium veraciter responsione ei imponit. Nec solum ipsi, sed etiam aliis omnibus exploratoribus suis? Interrogat enim: *Cujus filius sis Christus?* Cumque omnes respondissent esse Filium David. Replicat: *Quomodo ergo cum David Dominum vocas?* At illi non poterunt ei respondere; & ex illa die nemo fuit ausus eum interrogare. Haec est summa Evangelicæ narrationis.

Sed videndum est, cur vocetur mandatum istud specialiter *Mandatum magnum?* Equidem mandata omnia magna sunt; à magno Deo & Domino procedentia, ab eodem tamquam *ex* eo & magno

Judice requirenda; magnisque sunt poenis afflicendi; quia illa transgressi fuerint, sicut & magnis præmiis qui illa diligenter observaverint. Quæ propter dicit: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis;* hoc est, summa diligentia, summoque studio. Nec sine emphasi est illud *ex*pressum, *Custodiri nimis.*

In primis colendus nimis ac metuendus est is qui mandat, cum sit suprema Majestatis Dominus: sic ergo ad præcipientem sic nostra veritas consideratio, vult sua mandata custodiri nimis.

Uterius, si attendamus ad ipsa mandata, ita omnia vult observari, ut nec minimum velit præteriri, quia qui offendit in uno fit omnium reus: immò adeo arcte illa observari mandat, ut potius mortem velit subire, quam unum ex illis violari. An non hoc ipsum est mandare mandata custodiri nimis?

Deinde vult ut tota vita à primo rationis usu ad extremam usque spiritum oberventur; si ergo tempus adeo prolixum exacte observationis confideret, etiam merito dices: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.*

Denique, consideratione verte ad gloriam æternam obervantibus promissam, vel ad æterna supplicia violentibus comminata, & hac consideratione rursus poteris dicere Domino: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.* Utinam dirigam te meo ad custodienda ei diligentissime tota cordis directione & con e tione. Et iterum dices: *Beatus vir qui timet Dominum, in omni ad id quod voluit nimis.* Quid est, in mandatis eius volentis, nisi in mandatis Domini complendis non solum omnem adhibebit curam, sed etiam omnem habebit complacentiam. Cur ita? Quia nimirum probe agnoscit Dominum: mandasse mandata sua custodiri nimis.

Sed licet verum sit de omnibus mandatis, quod magna sine obijam dicta, tamen per excellentiam & actionem illam hoc mandatum de dilectione dicitur magnum, & maximum, & primum. Hujus redemus aliquot rationes.

1. Est, quia illud mandatum est de virtutum omnium maxima & sublimissima, cæterorumque origina, scilicet de charitate, sic quae omnes alæ virtutes sunt arida & inanes, quandoquidem ipsa sola eis de vitam & animam, succumque & alim entum instat nutritis & radicis. Sic fides mortua est sine charitate. Si fides iustificare dicitur, ut corda purificare, hoc intelligitur de fide per charitatem & dilectionem operante, à qua accipit vitam & vim vivificam. Propterea: *Qui non diligit manet in morte.* Item: *Si habeam fidem in ut montes transferam, sine charitate nihil sum.* In hanc sententiam tendit illud Gregor: hom. 27. in Evang. *Sicut multi arboris rami ex una generantur radice, sic multa virtutes ex una generantur charitate: nec habet aliquid virtutatis ramus boni operis, nisi manserit in radice charitatis.* Sicut ergo corpus sine anima corpus quidem est, sed:

Psalm. 119. Omnia mandata Dei magna.

Psalm. 119.

Cur mandatum dilectionis maximum.

1. Ioan. 2. 1. Cor. 13.